

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний — то Циганське Слово...
Лекса Мануш

№ 17 (122)

СЕРЕДА,
12 ЖОВТНЯ 2005 РОКУ

РОМАНІЯ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВІПЕ

Ціна договірної

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

КСЕНОФОБИЯ, АБО РОЗГЛЯД КОНЦЕПЦІЇ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ "ПРО ЗАХИСТ ВІД ДИСКРИМІНАЦІЇ"

■ За даними співробітників ромських правозахисних центрів, які проводять моніторинг у кількох областях України, нам відомо, що деякі друковані органи продовжують публікувати матеріали антиромського характеру, або мовою ворожнечі.

У минулому номері "Романі Яг" була опублікована стаття, підготовлена Володимиром Бамбулою, керівником правозахисного центру "Аме Рома", м.Золотоноша, в якій йшлося про випади проти ромів в обласній та районній пред Черкащини.

Систематичні публікації антиромського характеру призвели до того, що шанований, глибоко релігійний ром, який займається чесним бізнесом і якого всі поважають, згараючи вимовив: "Циганом краще не народжуватися!"

Володимир Бамбула провів моніторинг не лише в Черкаській області, а й у всіх областях України, - а їх у нашій країні

кою "Волосся дибки", який був надрукований і в одній із закарпатських газет.

Тому й не дивно, що рівень ксенофобії в Україні, який постійно підтримується пресою, дуже високий і має тенденцію до зростання.

Завдуочий відділом етнополітики Інституту політичних і етнополітичних досліджень НАН України Олександр Майборода зазначав: "Проблема ксенофобії завжди є актуальною і вона завжди існує. Йдеться тільки про те, в яких масштабах вона існує і якої актуальності набуває. Ксенофобія небезпечна в будь-якому разі, тому що вірус ксенофобії

димир Паніотто ще в 2003 році в статті "Динаміка ксенофобії в Україні, 1994-2002" на конкретних прикладах засвідчує зростання нетерпимості до представників національних меншин в Україні, особливо до неслов'ян. Це стосується і ромів: індекс соціального дистанціювання збільшився з 5,15 у 1994 році до 5,72 - у 2002 році.

Це саме відзначає також Ірина Іллюшина, автор статті "Свої та чужі", опублікованої в червні 2003 в журналі "Кореспондент" під рубрикою "Міжетнічні відносини".

Володимир Паніотто продовжує вивчати динаміку ксенофобії в Україні і далі. Як зауважує журналістка газети "Дзеркало тижня" Ірина Кириченко (№ 38 від 1 жовтня 2005 р.) у статті "Ксенофобія: випробування чужим", професор подає факти про зростання ксенофобії в нашій країні, особливо до жителів неслов'янських народностей. Щодо ромів, то індекс нетерпимості був завжди найвищим. Якщо 2002 року індекс соціальної дистанції щодо ромів дорівнював 5,75, то наступного року - вже 5,89. Володимир Паніотто пов'язує загострення міжетнічних стосунків зі зниженням рівня життя. Всі національні меншини, а особливо роми, стають, за його висловлюванням, "цанами-відбувайлами". "Ксенофобія до того ж має гала-ефект - погіршення ставлення до якоїсь групи тягне за собою і погіршення ставлення до всіх інших", - каже генеральний директор Київського міжнародного інституту соціології.

Таким чином, протягом майже 10 років ставиться питання, чи існує в Україні дискримінація етнічною більшістю етнічних меншин. Саме з цього приводу в Міжнародному центрі перспективних досліджень вже вдруге проводиться експертне обговорення "Запобігання та протидія дискримінації в Україні" (перше відбулося 7 липня 2005 року).

(Закінчення на 5 стор.)

НАДІЙНА ЗМІНА ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО СПОРТУ ЛАХО ПАРУВІПЕ АНГЛА АНГЛУНІПЕ СПОРТО

У місті Володимир-Волинський, що на Волині живе, на перший погляд, звичайний ромський хлопчик. Але вирізняється від багатьох своїх однолітків тим, що має конкретну мрію і, не боючись труднощів, стрімко крокує до її реалізації. Це - Артур Юзепчук, 1989 року народження. Скільки себе пам'ятає, йому завжди подобалися жваві ігри, біг, стрибки, гра в м'яч. Кумир Артура - Андрій Шевченко.

Коли Артур навчався у першому класі, до них у школу прийшов тренер з футболу. Підбираючи хлопця для створення дитячої спортивної команди, він звернув увагу на п'ятого: серед них особливими здібностями вирізнявся і ромський хлопчик. Так почалося палке захоплення спортом.

Уже з п'ятого класу він почав брати участь у всеукраїнських змаганнях. За свою відмінну гру неодноразово отримував почесні грамоти.

А яка була велика радість, коли в Луцьку, після змагань, Артура визнали кращим гравцем, йому потиснув руку сам Анатолій Тимощук, капітан донецького "Шахтаря". Дуже цікавою була поїздка в Польщу, де команда, в якій грає Артур, була нагороджена медаллю.

У вільний від уроків та тренувань з футболу час, хлопець встигає ще й відвідувати секцію з боксу, де, до речі, також досяг непоганих успіхів. Нині навчається в одинадцятій класі і активно займається спортом.

Після закінчення школи Артур Юзепчук планує стати професійним футболістом. Широко бажемо хлопцеві, аби мрія його збулася. Нехай в українському спорті зростає гідна й надійна зміна.

На світліні: Артур Юзепчук зі своїми нагородами.

Іван Чернявський,
ГО "Неве Рома",
м.Володимир-Волинський
Волинської області

На світліні: учасники експертного обговорення (справа наліво): Іван Мигович, Наталя Беліцера, Аладар Адам, Свєніта Навроцька (стоять), у центрі Дімітра Петрова.

24, і в кожній чимало друкованих органів, дозволяють собі використовувати мову ворожнечі.

Навіть всеукраїнські видання, як от "Факти", "Дзеркало тижня" та інші, дозволяють собі подібне.

Так, у "Фактах" за 11 березня ц.р. була надрукована стаття "Цигани викрали мене на базарі рідного міста і побиттям примусили просити милостиню. А потім перепродали". У тій же газеті за 10 серпня Ярослав Галас опублікував інший матеріал під рубри-

часто має тенденцію розповзатися, особливо у кризових, критичних ситуаціях розвитку суспільства. Тому прояви ксенофобії потребують реагування в будь-якому разі, незалежно від того, на маргінесі суспільного життя вона перебуває чи опиняється в центрі".

Ще один дослідник-науковець - доктор філософських наук, генеральний директор Київського міжнародного інституту соціології, професор НАУКМА Воло-

Ехануров зустрівся

з президентом Єврокомісії

Прем'єр-міністр України Юрій Ехануров провів у Брюсселі зустріч з президентом Європейської комісії Жозе Мануель Баррозу. Сторони обговорили широке коло питань співробітництва, зокрема підготовку до саміту Україна-ЄС, який відбудеться 1 грудня у Києві.

Тарасюк і Координатор програми ООН поговорили про СНІД

Міністр закордонних справ України Борис Тарасюк у ході зустрічі з Координатором системи ООН в Україні, постійним представником Програми розвитку ООН в Україні Френсісом О'Доннеллом обговорили питання боротьби з ВІЛ/СНІД, торгівлі людьми тощо.

У Криму пройшли Дні грецької культури

З 7 по 9 жовтня в Криму пройшли Дні грецької культури, присвячені 225-річчю заснування грецьких сіл в Приазов'ї християнами-вигнанцями з Криму і 10-річчю Федерації грецьких товариств України.

Податкова система

України буде реформована

В Україні, починаючи з 2007 року, протягом семи років планується істотно знизити податки і вдосконалити систему їх адміністрування.

Президент знайшов заміну Тимошенко,

Порошенку, Зінченку і Турчинову

Президент України Віктор Ющенко підписав Указ "Про внесення змін до складу Ради національної безпеки і оборони України".

Згідно з документом, до складу Ради національної безпеки і оборони України, визначеного Указом Президента України від 8 лютого 2005 року, введено Юрій Іванович Ехануров - прем'єр-міністр України, Анатолій Кирилович Кінах - секретар Ради національної безпеки і оборони України, Олег Борисович Рибачук - голова Секретаріату Президента України, Ігор Васильович Дрижачний - голова Служби безпеки України. Зі складу цієї Ради виведені Юлія Тимошенко, Петро Порошенко, Олександр Зінченко та Олександр Турчинов, передає УНІАН.

ВРУ обіцяє полегшити

життя батькам першокурсників

Верховна Рада України прийняла в першому читанні проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань освіти (щодо створення належних умов для навчання дітей)", внесений народними депутатами України Станіславом Николаєнком та Сергієм Дорогунцовим.

За такий законопроект проголосували 279 з 400 народних депутатів, зареєстрованих у залі.

У Закон України "Про освіту" вносяться зміни, відповідно до яких, встановлюються умови ліквідації існуючих навчальних закладів. Дітям науки, культури та представників інших сфер діяльності, що беруть участь у навчально-виховній роботі, пріоритетно надаються педагогічних працівників, дається нове визначення поняття "дошкільна освіта".

Пенсії педагогічним працівникам призначаються у розмірі 80 відсотків зарплати педагогічного працівника. Дія статті 57 "Гарантії держави педагогічним, науково-педагогічним працівникам і іншим категоріям працівників навчальних закладів" не може бути припинена іншими законодавчими актами, передає УНІАН.

План дії "Ющенко-Путін"

підпишуть до кінця жовтня

Підписання плану дій комісії "Ющенко-Путін" відбудеться в Києві під час візиту Президента РФ Володимира Путіна до України.

Про це повідомив Президент України Віктор Ющенко на брифінгу після завершення засідання уряду, в якому він брав участь, передає УНІАН.

"Дорожня карта сформована, всі протоколи підписані, формальна частина підписання плану дій комісії "Путін-Ющенко" буде зроблена в Києві", - повідомив В.Ющенко в контексті підготовки до візиту Путіна, яка зараз проходить в Україні. В двосторонній документ запропоновані питання енергетичного комплексу. До двосторонніх переговорів залучена й тема міждержавного кордону, а також комплекс питань щодо перебування Чорноморського флоту на території України.

Європейський суд констатує порушення в справах проти України

Європейський суд з прав людини констатував порушення в 58 справах проти України. Про це повідомила директор Національного бюро у справах дотримання Конвенції про захист прав і основних свобод людини Ірина Шевчук.

Статистика обігу в Європейський суд з прав людини проти України, за словами Шевчук, свідчить, що більшість цих заяв визнається неприйнятною ще на початковому етапі їх розгляду судом. Серед скарг, що визнаються прийнятними, є випадки порушення прав людини через законодавчі прогалини або через недосконалість практики правосуддя.

У таких випадках факт констатації Європейським судом порушення може значно прискорити необхідні зміни в українському законодавстві або практиці правосуддя. Крім того, аналіз обігу, що надходить з суду, дозволяє виконувати превентивні дії на державному рівні, аби у майбутньому подібні порушення не повторювалися.

У ДАЛЕКІЙ ІСПАНІЇ АНДЕ ДУРАЛЕСКІ ІСПАНІЯ

■ Історично присутність ромів у Іспанії датується ще далеким XV століттям, оскільки саме тоді цей народ оселився на Піренейському півострові. Сьогодні сучасна ромська спільнота країни налічує від 500 до 600 тисяч осіб.

Андалузія - це іспанський регіон, який славиться найбільшою густотою ромського народу - близько 5% усього населення краю. Представники цієї меншини мають такий значний вплив у регіоні, що місцевий парламент офіційно оголосив 22 листопада Днем андалузьських ромів. У певних публіцистичних джерелах можна знайти цікаву інформацію про те, що така всевітньою відомою постать, як Пабло Пікассо, який, до речі, народився в Андалузії, теж мав ромське коріння.

Основні проблеми, які постають перед ромським населенням Іспанії, є майже традиційними для всіх країн сучасної Європи - рівень освіти, безробіття, невирішені питання житла та культури. Рівень грамотності серед ромського народу є досить низьким для сучасного суспільства - близько 60%. Складається враження, що самому суспільству вигідна така ситуація з неграмотністю серед ромської меншини. Адже чим нижчий рівень освіченості того чи іншого народу, тим менше вимог у нього до суспільства, тим легше ним управляти. Бо як інакше пояснити той факт, що жодна навчальна програма країни не включає бодай коротенької згадки про ромську культуру. У школах переважає більшість вороже налаштована до ромських учнів. Деякі шкільні заклади взагалі відмовляються приймати ромських дітей. Подібні явища можна спостерігати і у сфері працевлаштування. Часи, коли роми цінувалися за знання у кінології, лікуванні та ковалстві, давно канули у минуле. Зараз більшість ромів у країні вживають завдяки торгівлі. Але й тут їм створюють багато штучних перешкод, представники місцевої влади не охоче видають ромам ліцензії на торгівлю. Багато ромів вживають

стандартів життя та розвитку власної культури. До таких організацій належать Культурна асоціація "Гітана", Асоціація гітанів "Chim Romani", Асоціація "Gitanos Reales" та багато інших. Велика заслуга у поліпшенні життя меншини у цій країні належить ромському активісту Джуану де Діос Рамірес-Герерді, який був членом іспанського парламенту (1977 - 1985 рр.), а також Європарламенту (1986 - 1994 рр.). Нині він президент іспанського ромського союзу та представник Іспанії з питань расизму та ксенофобії у Європейській комісії. Тому держава сьогодні змушена реагувати на проблеми ромів. Останнім часом у країні не спостерігається масових випадків расизму проти ромського населення.

Підготувала
Олександра Федина

ЛИСТ У РЕДАКЦІЮ

У РОМСЬКИХ ДІТЕЙ ВІДІБРАЛИ ШКОЛУ КГТАРЕ РОМАНЕ ЧГВАРОА ЛИНЕ Е ШКОЛА

Правління Виноградівського районного товариства "Романо Дром" б'є на сполох з приводу закриття ромської школи в місті Виноградіві. У школі, побудованій 1998 року благодійною місією "Медицина допомога без кордонів" Франції, українське відділення якої очолювала Естер Жюлі, навчалися 28 учнів від 8 до 15 років, які проживають на вул. Водяній. У документах архіву вказано, що цей будинок має використовуватися лише для школи і тільки для ромських дітей. Ромська малеча навчалася тут 8 неповних років, отримувала безкоштовно гарячі обіди.

Та новий голова Виноградівської райдержадміністрації Олег Любимов відкрив наразі в цій ромській школі відділ соціального захисту населення райдержадміністрації. Парти і шкільна дошка були вивезені з класних приміщень бозна-куди, і 1 вересня ромські діти залишилися без школи на вулиці. І досі райво вирі-

шує, де знайти приміщення для навчання ромських дітей.

Може виникнути питання: а чому ці учні не підуть навчатися в загальну школу? Пояснюємо, діти тут навчалися різного віку, і 15-річний юнак не сяде за парту разом із 7-річним.

Правління товариства "Романо Дром" надіслало голові Виноградівської райдержадміністрації ли-

ста-звернення з відповідними роз'ясненнями, та порозуміння не сталося.

Просимо допомоги розібратися в цій складній ситуації. Ромські діти Виноградова повинні вчитися.

Правління Виноградівського районного товариства
"Романо Дром",
Ласло Дюрі,
голова товариства

Найбільше фінансування за грантами отримують м.Київ та Київська область (9,08% від загальної суми), а також Донецька область (4,92%). Закарпаття у 2004 році отримало 121062 долари США, що складає 1,96% від виділених коштів.

НА ЧАСІ - НОВА СТРАТЕГІЯ

АНДЕ КАДИ ВРАМА - НЕЙВІ СТРАТЕГІЯ

■ Міжнародний фонд "Відродження" працює в Україні понад 10 років. Він заснований у 1990 році й належить до мережі фондів Джорджа Сороса, яка складається з національних та регіональних фондів у 30 країнах світу. Ці фонди об'єднують спільна мета: вони підтримують ініціативи, які сприяють розвиткові відкритого суспільства.

Минулого року загальна сума грантів, наданих Міжнародним фондом "Відродження", становила 6 185 284 долари США: було підтримано 818 грантів. Фонд підтримав і видання нашої газети протягом 1999-2001 рр.

У 1998 році була розпочата робота Програми "Роми України", на яку було виділено 92 307 доларів (1,49% від загальної суми); було підтримано 35 проектів, із них - 18 проектів закарпатських ромських громадських організацій.

Міжнародний фонд "Відродження" очолюють Правління, головою якого є Григорій Немира, та Наглядова рада (голова - Роман Шпорлюк). Виконавчим директором фонду з 1998 року є Євген Костянтинівич Бистрицький. Менеджер Програми "Роми України" став з 2002 року - Сергій Дьомо.

Нещодавно С.Дьомо повернувся з Будапешта, де відбулася зустріч представників програмних інституцій відкритого суспільства зі стратегічного планування і створення нової Програми, так званих "Ромських ініціатив". Ця Програма, очолювана Рум'яном Русинівим, буде займатися громадським та політичним залученням ромських організацій до сфери вдосконалення законодавства та до прийняття державних рішень.

До речі, сьогодні найактивніше працюють ромські громадські організації Болгарії та Угорщини.

На зустрічі в Будапешті, як розповів Сергій Дьомо, дійшли зго-

ди про подальшу співпрацю МФВ в Україні.

5 жовтня у центральній офісі фонду "Відродження" відбулася зустріч шеф-редактора "Романія Яг" А.Адама та редактора цього двотижневика Є.Навроцької з виконавчим директором МФВ Є.Бистрицьким. Зустріч була організована і підготовлена менеджером Програми "Роми України" С.Дьомою.

Вирішувалися кілька питань. Основним було дофінансування трьох громадських ромських організацій - Дніпропетровської "Ватри", Броварської "Терні Зор" та Коростенської "Романо Кхам", які працюють за проектом "Захист прав ромів в Україні і забезпечення доступу до правосуддя". Питання було вирішене позитивно.

(Закінчення на 4 стор.)

ЧОМУ СВОЇХ ДІТЕЙ ВІДДАЮТЬ У ЧУЖІ РУКИ, АБО СОЦІАЛЬНІ НЕГАРАЗДИ У РОМСЬКИХ СІМ'ЯХ СОСТАР ПЕНҐЕРЕН ЧГАВОРЕН ДЕН АНДЕ СТРІІНЕ ВАСТА, ВАЙ СОЦІАЛЬНО ЧОРОРІПЕ АНДЕ РОМАНЕ ФАМІЛІЇ

Два ромські табори - в Ужгороді на вул.Тельмана і в Мукачеві, хоч і розташовані на значній відстані один від одного, однак їх пов'язує спільна проблема: надзвичайна злиденність і бідність їхніх жителів. Характерними рисами цих двох поселень є скучена хаотична забудова убогих хатинок без будь-яких вигод, масове безробіття і велика кількість дітей у сім'ях.

Наша газета неодноразово порушувала ці питання у своїх зверненнях до мера міста Ужгорода, востаннє - у червні цього року. На наш лист тоді надійшла відписка, без повідомлення про конкретні

■ Нещодавно у громадсько-правовій газеті Закарпатської області "Відомості міліції" була надрукована стаття Івана Ладжуна "Власних дітей - у рабство". Суть цієї статті в тому, що деякі батьки віддають або продають своїх дітей у рабство. Ми спробували розібратися у цій ситуації.

околицях міст, у лісопосадках у тимчасових наметах.

Часто дітей, які займаються жебракуванням, затримують міліція, вважаючи, що вони бродяжать самостійно, і відправляють через Закарпатський обласний репозитивний для неповнолітніх додому або в обласний притулок для неповнолітніх.

Днями ми відвідали цей виховний заклад, розташований у смт Батьово. Там перебувала 31 дитина,

адже вони нічого поганого, з їхньої точки зору, не робили.

Ми з'ясували, чому цих малолітніх дітей помістили у притулок. П'ять місяців тому ще молодю померла від туберкульозу мати трьох дітей. Злидні у сім'ї великі: у маленькій хатинці проживала родина, яка складалася з кількох поколінь дорослих і чотирнадцяти малолітніх дітей. Мало того, що не стало матері, то ще й згоріла убога хатинка, де жили сироти. Вони опинилися просто неба і спали, де доведеться. Опікуватися цими малюками стала Зіта, 1995 р.н. Ця маленька родина група жила з того, що всі разом просили у перехожих міста Мукачева.

А де ж були до цього соціальні та санітарні служби? Невже через те, що це ромські діти, їх не помічали, і вони не були проліковані й відправлені в дитячий санітарний після смерті матері? Тільки у притулку діти пройшли медогляд, їх поміли, переодягли у чистий одяг (завдяки спонсорській допомозі благодійного фонду "Дім милосердя", який очолює В.І.Фенчак і яка надходить дитячим іграшками, цукерками, взуттям, одягом). Інколи допомогу притулку отримувє з Голландії та США. Часто представники з благодійних фондів цих країн особисто приїжджають сюди і цікавляться життям дітей.

Яка чекає на них подальша доля? Розкидають їх по різних дитячих будинках або житимуть разом у одному з притулків. Це вирішуватимуть пізніше. Наразі про них піклуються у батьківській притулку Марта Дмитрівна Шелемба, Тетяна Володимирівна Підберецька та інші педагогі. Дітям час ходити в школу, а молодшим - у дитсадок.

ЖОДНОГО ДНЯ НЕ ХОДИВ У ШКОЛУ

Доля дванадцятирічного ужгородця Юрія Горвата з дитинства зламана тяжким соціальним ста-

Юрій Горват

новищем у сім'ї. Під час розмови ми почули таке:

- У мене є старша сестра Христинка, батько й мати. Та батько сидить у тюрмі, а мама живе з іншим чоловіком і постійно біла мене. Тому я свою маму не люблю. Жив у свого діда Юрія, з яким їздив у різні міста заробляти собі на прожиття: дідо грав на баяні, а я співав. Знаю кілька українських пісень, особливою популярністю користувалася моя пісня "Ой, смєреко". Найбільше мені дарували грошей саме за цю пісню.

У Сімферополі нас затримала міліція. Не знаю, що сталося з дідом, а мене забрали спочатку у сімферопольський дитячий розподільник, та, дзвонившись, що я із Закарпаття, привезли у Батьово. Я ніколи не ходив у школу, не вмів ні читати, ні писати. Про все треба розпитувати. З дідом розмовляв угорською й трохи розумію українську. Я б хотів знову бути разом із дідом Юрієм або сестрою Христиною, однак не знаю, де вони живуть в Ужгороді. Мене тут вчать писати, читати, хотів би ходити в школу, а не жебракувати. Я невідрозумно пам'ятаю, де жив раніше. Адже з дідом ми переїжджали з міста у місто, жили на квартирі, а харчувалися в їдальні. Дуже хотів, аби допомогли знайти моїх родичів в Ужгороді.

- Жажливі розповіді можна почути від дітей, коли їх привозять у притулок, - каже психолог Тетяна Підберецька - Історії, які розповів автору статті "Власних дітей - у рабство" працінік кримінальної міліції у справах неповнолітніх УМВС Василь Плиса, непоодинокі. У цивілізованій державі ромські діти потрапляють у рабство. А про те, що підлітків і молодих дівчат використовують як рабів, та ще й прив'язують на ланцюг, мов собак, і поселяють жити у собачій будці, нам розповів один із юних утікачів, який потрапив до нас із Бriansького притулку. Спочатку Микола Балог мовчав, та потім розповів, що його тримали прив'язаним у якогось господаря на ланцюгу і жив він у собачій будці, а годували його лише один раз на день. Дивом вдалося втекти. Сусіди прихистили, передали міліції, щоб відвезли у притулок.

Ось до чого призводять нестатки і жажливі умови життя ромських дітей. Сподіваємося, нинішня влада зверне увагу на таке соціальне становище ромських сімей і надасть моральну й соціальну допомогу, і, насамперед, ліквідує безробіття серед ромської громади.

Валентина Опаленко, Євгенія Навроцька

Йосип, Зіта (вверху), Крістіан, Адріана (спереду)

вжиті заходи щодо поліпшення ситуації, яка склалася у таборі.

Голод, холод, безробіття й жажливі умови проживання змушують ромів їхати на заробітки в інші області і навіть у країни СНД, щоб якось утримувати сім'ю. В цьому беруть участь і ромські діти. Вони відправляються з батьками або близькими родичами у великі міста країни, в т.ч. столицю Київ, а також у Москву й Санкт-Петербург. У великих містах легше скопитися й більше можна заробити, випрошуючи у перехожих. Заробляють на життя різними методами: співають, танцюють, стоять біля церкви, у підземних переходах. Проте за ними пильно стежать їхні родичі, які мають "кришу" з місцевих жителів. Проживають у найманих квартирах або живуть на

татині, з яких десятеро були ромські діти від 3 до 12 років.

МАЛЕНЬКА БЕРЕГІНЬЯ

Дев'ятирічна Зіта Волошин своїх двоюрідних двох братиків і сестричку доглядає у притулку, ніби мама. Її розповідь вразила присутніх. Дівчинка, пригортаючи трирічного Крістіана, відверто розповіла нам про свої митарства. Її мати Стелла і мати Йосипа, Адріана і Крістіана Єлизавета - рідні сестри, жили вони у м.Мукачево. Коли Зіт виповнився один рік, померла її мати. Неодовзі від туберкульозу помер і батько. Тому Зіта виховувалася у своїй тітці. У червні ц.р. працівники міської міліції доставили їх у притулок. Діти були брудні, погано вдягнені й бої. Вони не розуміли, за що їх забра-

ВІСТІ З РЕГІОНІВ

БАГАТОГРАННА ДІЯЛЬНІСТЬ ГОЛОВИ ТОВАРИСТВА БАРИ БУВТІ КЕРЕЛ О ШЕЙРО ЛА ОРГАНІЗАЦІЯКЕ

У Полтавській області проживає значна кількість ромів. Згідно зі статистичними даними перепису населення за 2001 рік, на Полтавщині мешкає понад 2 тисячі ромів.

Іхнім добробутом, вирішенням наболілих проблем і займається створене кілька років тому громадське об'єднання "Романо Дром", очолюване Олександром Бузною.

У першу чергу, звичайно, це турбота про стареньких, таких як Марія Бабенко, 1915 року народження, яка проживає в селі Билики.

Серед літніх ромів Полтавщи-

ни ще є такі, які володіють традиційними ромськими ремесла-

Наш кор.

ми. Товариство намагається їх підтримувати, заохочувати.

Серед них - Дежев Горват, 1943 року народження, який знає секрети обробки шкіри, виготовляє з неї міцну кінську збрую. Крім того, вмє робити ромські вози, санки та фаетони.

На світлинах: Дежев Горват та Олександр Бузна біля фаетону з вуздечками та стременими в рукавах; відвідини Марії Бабенко, 1915 року народження с. Билики Полтавської обл., разом з заступником голови Іваном Сідненком (крайній справа)

НА ЧАСІ - НОВА СТРАТЕГІЯ АНДЕ КАДИ ВРАМА - НЕЙВІ СТРАТЕГІЯ

(Продовження. Поч. на 3 стор.)

Йшлося також про можливість відновлення видання в нашій країні дитячого ромського журналу. Зокрема, виконавчий директор пояснив, що це є досить актуально, але потрібно ще отримати згоду Міністерства освіти України і тоді фонд "Відродження" профінансує журнал.

Порушувалося питання і про роботу ромських недільних шкіл. Як зауважив С.Дьома, вони вичерпали себе і необхідно підійти до освіти по-новому, адже нові умови політичного та економічного життя в Україні вимагають уже не так вивчення історії та культури ромів, як підвищення загальноосвітнього рівня ромських дітей.

На зустрічі не залишився поза увагою і той факт, що в 2006 році закінчується Всеукраїнська програма "Духовний розвиток ромів". Чи готовий фонд "Відродження" внести свої пропозиції у розробку нової Програми, як це є в Європі, коли у квітні ц.р. було оголошено про початок Десятиріччя розвитку ромської меншини на період 2005-2015 рр. Була висловлена думка, що МФВ має своє бачення цієї майбутньої Програми.

На зустрічі обговорювалися також питання участі ромів у найближчих парламентських виборах, зміни в законодавстві України щодо національних меншин тощо.

Вл.інф.

Сергій Дьома

РОМ-ПРЕС

Нью-Йорк салютуватиме Першому фестивалю музики ромів

З 29 жовтня по 6 листопада ц.р. у Нью-Йорку пройде Перший фестиваль ромської музики і танцю. Тут будуть представлені музичні групи, окремі виконавці - танцюристи, співаки, фольклорні колективи та інші. Пролунає музика від панк-року до джазу, від хіп-хопу до музики кабаре тощо. Учасники фестивалю дадуть концерти в різних містах США.

Карліс Рудевич - лауреат Міжнародного ромського конкурсу

Недавно в Італії відбувся 12-й Міжнародний ромський конкурс "Друзі ромів". Крайню книгою ромською мовою був визнаний альбом "Малюнки, поеми, думки" латвійського письменника Кар-

ліса Рудевича, виданий посмертно сином Нормундом, якому і була вручена премія.

Премії в інших видах мистецтва, літератури, громадської діяльності були вручені також румунському джазовому музикантові Маріусові Вернеску, італійським журналістам Роберту Сангіорі та професору університету Федеріці Занетті - за книги про інтегрування ромів у суспільство.

Міжнародний фестиваль "Друзі ромів" проводиться щороку з 1994 року, його організатор - італієць Сантіно Спінеллі.

Зустріч, присвячена 60-й річниці Голокосту

У місті Виноградів Закарпатської області відбулася зустріч ромів району, присвячена 60-й річниці Голокосту. На центральній площі Миру пройшов мітинг, на якому виступили як працьовиті Виноградівської райдержадміністрації, так і роми - члени районного товариства "Романо Дром", які організували цей захід. На зустрічі, яка вилася у вшанування пам'яті ромів - жертв Голокосту, були присутні не лише виноградівці, а й гості з Ужгорода, Мукачева тощо.

ТАК ТРИМАТИСЯ! КАДЕ ІНКРЕН!

"Романі Яг" уже розповідала про нелегке життя Івана Івановича Горбатенка з міста Новоукраїнки Кіровоградської області, одного з найстаріших ромів України: недавно Іванові Івановичу виповнилося 100 років!

Під час Другої світової війни він втратив свою родину. Фашисти розстріляли його першу дружину та їхніх дітей. У ті страшні дні Іван Іванович дивом залишився живим. Минав час. Іван Горбатенко одружився вдруге, але вже на українці. Виростили доньку Галю, народилися й онуки - Любочка, Ніночка та Андрійко.

Всі онуки сьогодні вже дорослі, живуть своїми родинами. Дід з бабусею завжди раділи, коли вони їх провідували.

- Ще, бабо Мотре, - казав дід Іван своїй дружині, - погуляємо на весіллі своїх правнуків... Та, на превеликий жаль, мрія дідуся не здійснилася: рік тому Мотря Василівна, яка була майже на п'ятнадцять років молодша від нього, померла. Великою розрадою для Івана Івановича стали його близькі - донька Галя,

яка залишилася жити біля нього, та онуки, котрі не забувають провідувати дідуся...

Попри всі життєві негаразди Іван Іванович Горбатенко, якому пішов уже сто перший рік, не скаржиться на свою пам'ять. А от здоров'я нерідко підводить. Та старенький ром все одно знаходить ще сили запрягти конячку і обіхати вулиці містечка, щоб запропонувати жителям білу глину...

Іван Іванович їздить з підводою не ради того, щоб заробити якусь там гривню. Головне те, що він хоче просто побути серед людей, поспілкуватися, розвіяти душевний смуток... І йому це, на щастя, вдається.

Шановний Іване Івановичу! Редакція "Романі Яг" щиро вітає Вас зі сторіччям. Зичимо міцного здоров'я ще на довгі роки!

Леонід Савицький,
власкор "Романі Яг"
у Кіровоградській області
На світлинці з сімейного архіву: Іван Іванович Горбатенко кілька років тому зі своєю дружиною Мотрею Василівною.

ФЕСТИВАЛІ

МИ - РАЗОМ! АМЕ - КГЕТАНЕ!

22 вересня у Донецьку відбувся обласний фестиваль культур етнічних спільнот Донеччини "Співдружність - 2005", організований відділом у справах національностей обласної державної адміністрації. Яскраве дійство відбувалося у приміщенні Донецького академічного державного театру опери та балету ім. А.Солов'яненка.

Присутніх привітали високі гості - заступник голови Донецької облдержадміністрації Ю.М. Гримчак, заступник Донецького міського голови В.О.Соболев, Генеральний консул Російської Федерації в місті Харкові А.І.Яковлев, Генеральний консул Республіки Греція в місті Маріуполі Франгіс-

кос Костелленос. Всі вони відзначили дружні стосунки між представниками різних етнічних спільнот, що проживають на Донеччині.

Від ромської громади у фестивалі взяв участь театр пісні і танцю "Шатріца" та солісти дитячого фольклорного колективу "Ххаморо".

Наприкінці свята учасники фестивалю отримали дипломи та солодкі подарунки. Та найбільшою нагородою самодіяльних артистів було приємне спілкування з глядачами та іншими етнічними колективами.

Наталія Варакута,
м. Донецьк

ПРАВОВАХИСНІ ЦЕНТРИ ПОВІДОМЛЯЮТЬ

"ЛЖЕРОМИ"
ДИСКРЕДИТУЮТЬ

Як нам повідомив Херсонський правозахисний центр, у кінці серпня - на початку вересня ц.р. на Херсонщині сталися прикриті випадки.

Кілька громадян Республіки Молдова - родини Видражко та Лупашко, займалися кишеньковими крадіжками та розповсюдженням наркотичних речовин. У міліції, де затримані давали показання, вони видавали себе за місцевих (херсонських) ромів. Представники місцевого правозахисного центру почали збирати додаткові матеріали про інші можливі злочини цих молдавських родин з метою передачі їх в органи прокуратури, оскільки міліція їх відпустила, певно, отримавши від них хабара.

Подібні "лжероми" дискредитують жителів місцевої ромської громади і сприяють поширенню неприязні до себе.

БАНКІВСЬКИЙ РЕКЕТ

За повідомленням того ж

Херсонського правозахисного центру, нам стало відомо про те, що деякі співробітники банків, користуючись неграмотністю деяких ромів, намагаються ошукати їх.

Відомо, що в Україні продовжуються виплати компенсацій жертвам Голокосту та їх нащадкам. Не всі банки України ставляться до цього чесно й порядно. Так, співробітники Цюрупинського філіалу Приватбанку під час виплат такої компенсації Раїсі Гасановій, 1935 р.н., та Марії Дамаскіній, 1930 р.н., у сумі 1450 доларів США запропонували отримати з цієї суми тільки по 450 доларів кожній жінці, мотивуючи це тим, що в банку нібито немає усіх коштів. Проте жінки мали підписати документ на отримання повної суми. А решту коштів вони, мовляв, отримають через 10 днів.

Працівники банку сподівалися, що цих немолодих і напівграмотних жінок буде легко ошукати.

Та ні! Раїса Гасанова і Марія Дамаскіна звернулися до місце-

вого правозахисного центру, працівники якого почали перевіряти інформацію щодо зловживань працівниками банків Херсонщини стосовно виплат іншим жертвам Голокосту.

ЗНИЩЕННЯ
В ШКОЛІ

Третій випадок, повідомлений правозахисним центром з Херсона.

Дві ромські дівчинки 16 років - Аліна Гур'янова та Інна Козаченко, перестали ходити на заняття в одну з місцевих шкіл через те, що там учні та вчителі всіляко їх принижували. Учителі підвищували на них голос і називали "недоумкуватими циганками", а учні постійно підкреслювали своє зневажливе ставлення до цих дівчаток.

Представники правозахисного центру підготували листа на ім'я директора школи з вимогою розібратися з цими огидними фактами і створити належні умови для доступу дітей ромів до освіти.

ЮРІЙ ЛУЦЕНКО ПРОТИ
НАДАННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ

Наприкінці минулого тижня міністр внутрішніх справ України Юрій Луценко з робочим візитом завітав на Закарпаття. Перед управлінням МВСУ його зустріли журналісти, які запропонували міністру відповідати на деякі запитання. "Мета мого приїзду, - сказав пан Луценко, - підбити підсумки роботи Закарпатського управління внутрішніх справ за дев'ять місяців і накреслити плани на найближче майбутнє".

Юрій Луценко, відповідаючи на запитання, також сказав, що він проти того, щоб вводити недоторканність для депутатів усіх рівнів, якщо набере чинності Закон України "Про статус депутатів місцевих рад". Адже через те, що депутати Верховної Ради мали (і мають) недоторканність, окремими з них було привласнене державне майно на 17 млрд. гривень.

З них повернуто державі лише 9 млрд.

Якщо Конституційний Суд України не скасує прийнятий Верховною Радою Закон про недоторканність депутатів місцевих рад, - мені нічого робити на чолі української міліції, - сказав Юрій Віталійович. - Тяжко буде боротися з корупцією, проте намагатимусь протистояти до останнього. Якщо ж цього не подолаємо, мені доведеться подати у відставку.

А ще міністр повідомив журналістам, що колишній начальник управління МВС у Закарпатській області В.Варцаба, а також колишній помічник голови Закарпатської ОДА та один із ініціаторів створення фонду "Відродження" (не платити з Міжнародним фондом "Відродження" Дж.Сороса) В.Дідик перебувають "у бігах". Однак на сайті Інтерполу з'явилася звернення російських правоохоронних органів до Інтерполу з вимогою зняти їх з розшуку, бо нібито їх переслідують в Україні за політичними мотивами.

Ю.Луценко дав вичерпні відповіді на інші запитання журналістів.

Наш кор.

ДИСКРИМІНАЦІЯ ТРИВАЄ
ДИСКРИМІНАЦІЯ ЧИ АЧАДЬОЛ

Якось ми з сином та моїм товаришем поїхали в село Любомильського району купити горіхів, щоб, продавши їх дорожче, заробити собі якусь копійку.

Коли ми проїжджали сільською вулицею, раптом нас зупинив дільничний інспектор. Він попросив пред'явити документ, мотивуючи це тим, що в селі сталася крадіжка, а ми, роми, люди підозрілі. Нас попросили проїхати у райвідділ міліції, додавши, що в разі непокоїри буде викликана підмога. Ми запитали, на якій підставі нас затримують, ми ж не злочинці.

Коли ми підїхали до райвідділу, на вулиці стояли працівники міліції, які відразу жаво відрегулювали на нашу появу. Почали кричати й ображати нас. Машину загнали на територію райвідділу. Мене відразу взяли на допит, а товариша зачинили, бо в нього при собі не було документів. Сина свого я залишив у машині, оскільки боявся, щоб туди нічого не підкинули, адже про такі випадки вже начувані.

В оперуповноваженого я хотів поцікавитися, які були підстави затримувати мене, в одночас повідомив, що я голова однієї з

громадських організацій, але він не дав мені сказати жодного слова. Почав мене принижувати й, обзиваючи, наголошував, що у нього в кабінеті тільки він може ставити запитання.

Мене вразила його поведінка й думка про ромів, адже серед нас, як і серед представників інших національностей, є різні люди. Під час допиту в кабінет зайшов ще один міліціонер й запитав, чи є у мене документи, я відповів, що віддав їх працівникам міліції. Він почав на мене кри-

чати, сказав, що вони порвуть наш документ і закрийте мене і мого сина в камеру тимчасового утримування.

Тримали нас 9 годин, доки не приїхав начальник міліції. Після цього нас відпустили. Погрожуючи, говорили, щоб ми більше не з'являлися в їхньому районі, ніби це їхні приватні володіння. Дуже вразив мене факт, що з моїм сином провели незаконну очну ставку. Поставили сина в коридорі й приводили людей на опанання. Такі жахливі випадки дискримінації та приниження ромів непоодинокі. Невже роми і надалі будуть незахищеними перед свавільям влади? Через те, що на Волині нема ромської правозахисної організації, роми не завжди знають свої права, а якщо і знають, то бояться тиску та дискримінації з боку влади. Я вважаю необхідним створити у місті Володимир-Волинський консультативно-юридичний центр для правової підтримки та допомоги ромам.

Василь Сидорук,
Волинська область

Від редакції: прізвище та ім'я дописувача змінені.

КСЕНОФОБИЯ,
АБО РОЗГЛЯД КОНЦЕПЦІЇ
ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ
"ПРО ЗАХИСТ ВІД ДИСКРИМІНАЦІЇ"

(Продовження. Поч. на 1 стор.)

На другому експертному обговоренні (4 жовтня ц.р.) розглядалася концепція "Основні положення проекту Закону України "Про захист від дискримінації".

Відкрив експертне обговорення народний депутат України Іван Іванович Мигівич. З основних доповідями тут виступили директор Європейського Центру захисту прав ромів (ERRC) Дмитріна Петрова та експерт Міжнародного Центру перспективних досліджень Олександр Татаревський. Оскільки Дмитріна Петрова є болгаркою, і Болгарія вже прийняла закон, який забороняє дискримінацію в країні, її доповідь була присвячена саме цій темі "Болгарський досвід протидії дискримінації". Підготовка, любощання та впровадження антидискримінаційного закону". Цікаво відзначити, що цей закон розроблявся на основі всіх європейських законодавств та міжна-

родного права. Доповідь Олександра Татаревського була присвячена основним положенням антидискримінаційного закону в Україні. До речі, як відзначили всі присутні, а це були представники кількох інститутів права та громадських організацій, в даному проекті різко звужені рамки сфер, на які спрямований закон. Автори проекту пообіцяли творчо врахувати всі зауваження, висловлені на експертному обговоренні, і винести його в новій редакції на наступне обговорення.

Прийняття зазначеного антидискримінаційного закону стане основним документом, який дозволить боротися зі ксенофобією, расизмом та неприязним ставленням до представників різних національних меншин.

Таким чином, у нашій країні, яка прагне до громадянського суспільства, будуть введені нові процедури захисту людини від різних форм дискримінації.

Євгенія Навроцька

РОМ-ПРЕС

Мельниченко спростовує
інформацію щодо замаху на нього

На адресу ForUmy надійшов лист від Миколи Мельниченка. У своєму листі пан Мельниченко спростовує інформацію про те, що нібито на нього нещодавно було вчинено замах.

"Подібна інформація, розповсюджена ЗМІ, не відповідає дійсності. Водночас офіційно підтверджую, що мною прийнятті підвищені заходи безпеки в зв'язку зі спробою

мого фізичного знищення у вересні цього року", - наголошує Мельниченко.

У Дніпропетровську побили
журналістку

4 жовтня о 20.00 неподалік від приймального представника Президента в Дніпропетровську був вчинений напад на журналістку місцевого 34 телеканалу. Про це повідомив генеральний директор телеканалу Євген Надіун, передає УРА-Інформ.

Журналістка отримала тілесні ушкодження і після огляду, за напоянням лікарів, з діагнозом струс мозку перебуває вдома. Слідство веде Кіровоградський районний відділ внутрішніх справ.

Першими жертвами стали роми

Як відомо, в кінці вересня - на початку жовтня 1941 року на околиці Києва, в Бабиному Яру почалися масові розстріли громадян столиці. Протягом 103 тижнів, кожні вівторок та п'ятницю, гітлерівці методично розстрілювали мирних жителів. Це тривало до 29 вересня 1943 року. Всього тут було вбито понад 150 тисяч осіб.

Але мало хто знає, що першими потрапили під фашистський молот знищення роми. З них і почалися масові розстріли мешканців Києва. Першими жертвами окупантів стали жителі двох ромських таборів, розташованих під Києвом: каральні загони гітлерівців знищували ромів на місці - від малоого до великого. Це сталося за кілька днів (точна дата не встановлена) до 29 вересня 1943 року.

Новий документ стосовно впливу громадських організацій на політику

■ **Недавно з'явився Указ Президента "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" №1276/2005 від 15 вересня 2005 року (<http://www.president.gov.ua/documents/3167.html>).**

Можливо, це не зовсім те, що потрібно громадянському суспільству, однак це шлях до діалогу та поліпшення державної політики в сфері функціонування ОГС. Проте цей Указ може залишитися "мертвонародженим", якщо його реально не використовувати. Пропонуємо долучитися до реалізації передбачених Указом заходів.

У першу чергу, на мій погляд, необхідно:

- визначитися з пропозиціями від ОГС щодо персонального складу Організаційного комітету з проведення Президентських слухань; а також щодо персонального складу Стратегічної ради з розвитку державної політики.

Розробити:

- положення про Стратегічну раду;
- проект бачення проведення перших Президентських слухань;

- положення про Конкурс із підготовки доповідей (до 15 жовтня).

- методику громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, оцінки рівня їх взаємодії з ОГС. За можливості провести цю громадську експертизу до 1 листопада;

- підготувати пропозиції від ОГС щодо поліпшення державної політики щодо розвитку інститутів громадянського суспільства (до 1 січня).

Максим Лациба, Український незалежний центр політичних досліджень

РОМ-ПРЕС

У Молдові відбувся круглий стіл

У Кишиневі відбувся круглий стіл з проблем охорони здоров'я. Організувало його об'єднання молодих ромів з Молдови. Сюди були запрошені працівники з Міністерств охорони здоров'я та соціального захисту. Цей круглий стіл - частина пробного проекту "Запрошення до діалогу і партнерства".

Туреччина намагається поліпшити життя ромів

Роми є практично в кожній країні. І всі вони стикаються з проблемами проживання та виживання (Росія), борються за право брати участь у виборах та прийняті законів (Боснія та Герцоговина) тощо.

Турецьким ромам далеко до виборів у парламент, проте на турботу з боку держави вони можуть розраховувати.

Турецька Асоціація солідарності й захисту ромів недавно оголосила про початок реалізації деяких проектів з інтегрування цього народу в суспільство. У ромів немає ні прапора, ні окремої постійної території, та вони також хочуть жити добре. - заявив президент Асоціації Якуп Чардак.

Більшість ромів Туреччини ведуть кочовий спосіб життя, живуть далеко від мегаполісів. Надають перевагу регіону Ізмір, хоча ромів можна зустріти в 25 областях Туреччини.

"Основна проблема ромів полягає у недостатності освіти, звідси й наслідки. Не маючи можливості влаштуватися на роботу, часто-густо "добувають" гроші іншими способами. Тому роми сприймаються часто як потенційні злодії, хоча це далеко не завжди так", - прокоментував Я.Чардак.

Ось чому найближчим часом в Туреччині має

з'явитися ряд проектів, спрямованих на поліпшення роботи в галузях охорони здоров'я, освіти, соціальної та культурної сфер. Роми про ці проекти будуть поінформовані.

Фільм про маловідомі факти

Нещодавно у Варшаві відбулася прес-конференція ОБСЄ. Вона була присвячена презентації фільму "Приховане горе" про переслідування румунських ромів під час Другої світової війни. Кінострічка створив Міхелле Кенсо, доктор філософських наук Мічиганського університету.

Фільм розповідає про маловідомі сторінки нової історії. Пропустили такі факти, які примушують по-новому подивитися на політику різних держав щодо євреїв та ромів. Тільки в Румунії було знищено 300 тисяч євреїв, а 25 тисяч ромів були вислані у концтабори, які були розміщені на території Радянського Союзу. Їх, погано вдягнутих, без їжі, з дітьми на руках, гнали на Схід і там утримували в нелюдських умовах. Повернулися з цих таборів лише одиниці.

У Румунії ставлення до ромів як до людей другого сорту тривало всі 60 повоєнних років. І доі на території цієї країни немає жодного пам'ятного знаку, біля якого живі могли би згадати тих, хто був знищений тільки через те, що був ромом. Лише після 1990 року німецькі та швейцарські фонди почали надавати певну компенсацію за страждання та втрати, які зазнали роми в роки війни.

Дискримінація ромів, яка тепер стала прихованою, вимагає продовження боротьби проти упередженого ставлення суспільства та бідності ромського населення.

Усе це відбито в фільмі "Приховане горе". Кінострічка закликає і неромів подивитися іншими очима на події Другої світової війни, так і на сучасність.

ЗА ПІДСУМКАМИ КОМІТЕТСЬКИХ СЛУХАНЬ

У видавництві "Етнос" (м.Київ) вийшов збірник матеріалів Комітетських слухань "Про сучасне становище ромів в Україні", проведених 12 квітня цього року в Комітеті Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин, підготовлений редакційною колегією у складі А.Т.Лата, Л.І.Лойко, П.Д.Овчаренко. Відповідальна за випуск І.В.Фесенко.

Збірник вміщує виступи учасників слухань, текст підсумкового документа, аналіз результатів анкетування представників ромських громадських організацій - Рекомендації Комітетських слухань "Про сучасне становище ромів в Україні" та інформацію щодо діяльності на виконання цих Рекомендацій.

Читач може познайомитися з доповіддю Геннадія Удовенка "Сучасні проблеми захисту прав та інтересів ромів України", співдоповідями Олександра Фельдмана "Шляхи вирішення нагальних проблем ромів України у контексті актуальних завдань етнополітики", Рауля Чілачави "Про задоволення духовних потреб національних меншин на сучасному етапі українського державотворення", Земфіри Кондур "Про засадні принципи нової Програми відродження ромів України на період 2006-2010 років" та ін.

Цікаво прочитати в збірнику виступ на Комітетських слуханнях шеф-редактора нашої газети "Романі Яг" Аладара Адама - про правозахисні центри та їх роль у захисті прав ромів України, юриста правозахисного центру "Романі Яг" Олександра Мовчана - про проблеми забезпечення прав ромів у кримінальному процесі, Ігоря Крикунова

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ ЗА ПІДСУМКАМИ СЛУХАНЬ

ПРО СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ РОМІВ В УКРАЇНІ

- про співпрацю громадських організацій і державних органів влади у збереженні культурної ідентичності ромів тощо.

У збірнику також знаходимо листи від голови Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин до Президента України Ю.В.Ющенка, до экс-прем'єр-міністра Ю.В.Тимошенка та до голови Верховної Ради України В.М.Литвина. В листах інформуються про проведення Комітетських слухань, є тут і прохання розглянути та підтримати рішення цих слухань.

Збірник виданий накладом 200 примірників під грифом Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин та Асоціації національно-культурних об'єднань України.

Тамара Маковецька

(Продовження. Початок у "Романі Яг" за 6 квітня)

ПІСЛЯ ІНТЕРВ'Ю

Після завершення інтерв'ю людина, яка давала показання, може поцікавитися, що буде після цього. Частина вашої роботи полягає в тому, щоб зрозуміло пояснити жертві або свідку, що саме ви зробите з отриманою інформацією, наприклад, повідомити жертві або свідку: "Я маю намір спробувати опублікувати цю інформацію англійською мовою так, щоб увесь світ довідався про вашу історію", або "Я маю намір опублікувати цю інформацію вашою мовою", або "Я спробую знайти адвоката і повернутися з ним, щоб ми змогли пред'явити позов на підставі даної інформації" (очевидно, ви зробите це тільки після

Продовжуємо друкувати вибрані місця з посібника для ромських активістів "Знати свої права і боротися за них", виданого Європейським центром з прав ромів (ERRC).

того, як дістанете згоду і зможете захистити інтереси свідка чи жертви). Важливо розв'язати будь-які ілюзії жертви щодо того, що ви можете швидко й безболісно вирішувати проблеми прав людини. Дійсно, навіть якщо ви впевнені в тому, що маєте можливість зробити щось, щоб відшкодувати збиток, заподіяний при порушенні прав людини в даній громаді, краще не перебільшувати і не давати обіцянок, які не зможете виконати.

Пам'ятайте про роль обіцянок. Вони стануть важливим елементом у вибудовуванні довірливих стосунків між досліджувачем і жертвою, але тільки у тому випадку, якщо їх можна виконати. Пообіцяти щось лю-

дям, які дають показання, - гарна ідея, якщо ви точно знаєте, що виконаєте обіцянку. Є обіцянки, у виконанні яких людина впевнена, наприклад, - навести відповідний візит (краще з фіксованою датою) або надіслати копії фотографій, якщо ви їх робили. Ніколи не обіцяйте що-небудь, що є поза вашою компетентністю. Насамперед, ви зобов'язані бути чесними і відвертими з людиною, з якою контактуєте. Так, ви можете відверто сказати тому, в кого взяли інтерв'ю: "Я не впевнений, чи зможу суди повернутися, але обіцяю зробити все можливе і використати цей матеріал так, щоб поліпшити тут ситуацію. Я не впевнений, чи зможу допо-

могти", якщо, звичайно, це правда.

Неетично платити за інтерв'ю з прав людини, а жертвування грошей або чогось ще людини, з якою ви мали бесіду, переходить усі етичні рамки. Якщо ви відчуваєте сильне бажання надати благодійну допомогу цій людині, є лише одна можливість зробити це - пожертвувати кошти місцевій неурядовій організації, яка забезпечує допомогу членам громади, і, можливо, навіть асигнувати ваше жертвування на допомогу людині, у якій взяли інтерв'ю. Прямих жертвувань, однак, слід уникати.

Ви зобов'язані попередити людину, яка дає показання, якщо у

вас є підозри, що проведення інтерв'ю може бути для неї небезпечним. Також мусите пояснити всі можливості використання матеріалу, зібраного протягом бесіди, і дати згоду на те чи інше використання. Адже людина, яка дає показання, може її не дати.

Всякий раз, коли це можливо, корисно отримати підписану заяву. Запис інтерв'ю має містити ім'я й коротку інформацію про жертву, навіть якщо ця інформація повинна для безпеки людини залишатися конфіденційною. Це необхідно для підтримки зв'язку з джерелом, якщо вам пізніше доведеться перевіряти деякі деталі, а також якщо з'явиться можливість здійснення правосуддя. Постарайтеся не чекати понад 24 години для того, щоб переробити деталі показань і, якщо можливо, займіться цим того ж дня, тому що нерідко людина говорить плутано, такими виходять й замктки. Краще переробити показання, поки ще пам'ятаєте всі деталі. Також, якщо ви все це робите там, де брали інтерв'ю, то, у разі необхідності, можете уточнити неясні деталі це на місці.

ERRC

БОЛІСНІ СПОГАДИ ДУКГАДО СЕРІПЕ

■ Тяжке життя склалося в Єфросинії Луківні Рученко. Народилася вона на Волині у селі Якушів Ратнівського району в багатодітній ромській сім'ї. Крім неї, у сім'ї Рученків росло ще семеро братів та сестер. Коли була ще зовсім маленькою, померла мати, батькові довелося одному виховувати дітей. Неодвзі він захворів і теж помер.

Коли розпочалася Велика Вітчизняна війна, на фронт забрали старшого брата. Жити стало ще важче. У 1942 році 16-річну Єфросинію разом з іншими жителями села фашисти відправили на роботу в Німеччину. Сільський староста знав, що вона з ромської сім'ї, але не видав. Потрапила дівчина у Німеччині на виготовний завод у м.Юзін, де виготовляли бомби для літаків. Працювали разом із нею люди різних національностей: поляки, французи, білоруси й чимало односельців, але ніхто не видав, що Єфросинія Рученко - ромка.

Багато хто з молоді не витримував каторжної праці й змушав фашистів над людьми, тому намагалися втекти з полону, однак усе закінчувалося трагічно. Єфросинія ж перебувала в полоні і працювала на заводі доти, поки не визволили їх війська Радянської армії. Разом із ними добиралася додому. Чим могла, допомагала: готувала їжу, прала обмундирування тощо. Злидні й розруха застала в рідному селі. Раділа лише, що брат по-

вернувся з фронту живим. А от сестру фашисти розстріляли, бо дізналися, що вона ромка. Жити було важко, і сім'я Рученків знову почала кочувати.

У 1950 році Єфросинія вийшла заміж за рома. Народила сина. Після указу, який забороняв ромам кочувати, так і залишилися в Білорусі, поселилися там. Чоловік був ковалем і зав-

дяки своїй професії заробляв гроші для утримання сім'ї. Збудували зі саману невелику хатинку. Жити стало легше. Однак не давали спокійно жити Єфросинії Луківні спогади про непосильну дитячу працю, знущання, холод, голод, а головне, всі ці роки не відпущала її серце образа за нелюдське ставлення до ромів. Це не стиралося з пам'яті...

Ще одну трагедію довелося пережити Єфросинії Луківні - помер її чоловік. Не захотіла вона жити більше в Білорусі й переїхала на Волинь до сина Петра, де він проживав у Володимир-Волинську. Син і внук Сергій - теж ковали. Проте ніколи цією професією важко забезпечити сім'ю, тим більше, що син став інвалідом другої групи. Живуть у старенькій хатині семеро людей без усієї вигоди.

Кому ж і допомагати, як не таким людям, як Єфросинія Луківна, який неодвзі виповниться 80 років. Вона винесла нелюдські страдания й мук під час війни, натерпілася й після неї. А що ж уже нищівна влада зробила для родини Рученків і безосередньо для Єфросинії Луківни? Не все ж чекає допомоги з-за кордону - від Швейцарії, Німеччини чи США...

Іван Чернявський,
"Неве Рома",
м.Володимир-Волинський

"ЗАГАДКА БАЛТІЙСЬКИХ ЦИГАН"

"ГЕЧІНА БАЛТІЙСЬКЕ РОМЕН"

(Продовження. Початок у № 16).

... Серед сучасних ромів живі традиції, які могли бути надбані в Індії. Так, наприклад, у похоронному обряді зі спалюванням небіжчика, розвіюванням попелу і спалюванням особистих речей померлого (а іноді і його віка) впізнається давня індійська традиція. Деякі групи "домів" зберегли образи божества, в якому легко впізнається Шива. Відомо, що Шива зображувався з тризубцем, роми називають його "трушу" або "три шу" - пізніше, після християнізації ромів, це слово стало назвою хреста.

МІСТА-ДЕРЖАВИ ЗОТІВ

Араби, які вторглися в Персію, називають вихідців з Індії словом "зотів" (вимовляють також і як "джати"). Ця назва вживається тільки стосовно індійських переселенців, що жили в Персії, яких потім араби-завойовники забирали з собою на Близький Схід.

Арабські історики і мандрівники згадували про купців-"зотів" і значно раніше, коли мова йшла про торгівлю з Індією через Червоне море. Ймовірно, частина "зотів" - індійських торговців - осідала в прибережних селищах, одне з яких і називалося по-арабськи Гаумат-Аль-Зотт. Про подальші долі цих "зотів" сказати що-небудь конкретніше складно. Скоріше за все, вони були цілком асимільовані з місцевим населенням. У всякому разі, немає достатніх основ стверджувати, що вони мігрували в Європу.

Іншою доволі представницькою групою "зотів" були солдати-найманці і ремісники-зброярі індійського походження у

військах завойовників арабського племені "тамим". Самі "тамими" перебралися з півдня Аравійського півострова на північ ще до того, як Мухаммед повів своїх прихильників на завоювання сусідніх земель і задовго до арабського вторгнення в Персію. Пізніше сліди "тамимських" зотів виявляється в Басрі, де, ймовірно, вони перемішалися з іншими емігрантами з Індії. Колонія басрських зотів стала такою численною й могутньою, що встановила територію, почала стягувати податки з верблужих караванів арабських купців і з користувачів водних каналів. Це викликало вибух обурення в багдадського халіфа, і в 820-821 роках Багдад посилав війська проти зотів.

Опір зотів продовжується півтора десятиліття. Тільки в 834 році війська халіфа Матосема під керівництвом відомого багдадського полководця Оджейва Ібн-Анбаса ашент розбили загоми зотів. Ібн-Анбас наказав перекрити канали, і вода, змішана з русел, затопила землі зотів й кинула їх назустріч багдадським військам. Триста воїнів загинули на полі бою, ще п'ятсот були полонені й обезглавлені на місці. Ті, хто залишилися живими, попросили перемир'я, і 27000 повалених зотів були поведени Ібн-Анбасом у Багдад. Полонених, серед яких були не тільки воїни, а й їхні дружини й діти, на три дні привели в Багдад на наругу, а потім переселили на північ, у Ханекін і Айн-зарбу. Така арабська версія тих подій...

(Далі буде).

ЗУСТРІЧ ІЗ КЕРІВНИКОМ ФОНДУ

"ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ТА ПРИМИРЕННЯ"

■ 22 вересня ц.р. у м. Києві відбулася зустріч з першим заступником голови правління Фонду "Взаєморозуміння та примирення" С. Косаком. Сюди з'їхалися представники громадських організацій з 10 областей України. На зустрічі обговорювалися проблеми щодо виплати компенсацій жертвам Голокосту.

Ось кілька питань, які там розглядалися.

Найперше, що учасників зустрічі цікавило, чому з усіх заявлених осіб на отримання компенсації тільки четверта частина її отримала?

На це запитання пан Косяк відповів, що та частина людей, яка отримала компенсацію, була в списках за 2000 рік. Для пришидження отримання компенсації всіх інших осіб, котрі були заявлені, організації повинні подати нові списки.

Учасники зустрічі говорили про те, що у 2001 році багато областей не були взагалі анкетовані. На зустрічі було домовлено, що перший заступник голови правління Фонду надасть лист-підтримку у додаток до звернення від громадських організацій до американського суду - розпорядника коштів, який надав їх МОМ, - саме в них і виплачується компенсація.

Було поставлене запитання про нащадків, котрі наразі не знають, як їм подати документи на отримання компенсації у Швейцарію. С. Косяку була передана спрощена анкета заявника, яку у Фонді мають розглянути і вивирити свої рекомендації, щоб усі нащадки жертв Голокосту в Україні могли за цєю допомогою анкету подавати свої заяви в МОМ.

На сьогодні у Фонді не виявлено 520 осіб, затверджених МОМ на отримання компенсації.

На зустрічі було домовлено, що цей список буде розісланий у всі регіональні фонди, і громадські організації допоможуть виявити цих осіб.

Також було запропоновано залучити ще кілька громадських організацій, які б могли співпрацювати з регіональними фондами стосовно виявлення осіб у тих областях, де вони не були заявлені.

Учасників зустрічі також цікавило питання, які у Фонді є ще програми з допомоги ромам, котрі пережили Голокост.

Виявилось, існує ще дві програми. Одна з них - для тих, хто був вивезений під час війни в Австрію. Якщо є документи, які підтверджують, що та чи інша людина там працювала чи була насильно вивезена, то вона має право подати документи у Фонд "Взаєморозуміння та примирення" на отримання компенсації.

Інша програма створена для тих, хто був вивезений на роботи в Німеччину і, хто хоч раз отримав компенсацію від німецького Фонду. Такі люди мають право звернутися у правління Фонду якщо їм потрібна ортопедична та порожнича (червона) операція. Фонд їх оплачує. Для подання заявки на отримання операції потрібні документи, які підтверджують, що їхній власник перебував у Німеччині.

Якщо у людей немає таких документів з архіву, вони під ці програми не потрапляють.

На зустрічі пролунало й таке запитання: чому в Білорусі останніми роками було виплачено вже кілька компенсацій, а в Україні лише розпочалася друга виплата. С.Косяк відповів, що правління Фонду зверталось з цього приводу до відповідних фондів Німеччини, які цим займаються, на що їм відповіли, що в них на таку велику кількість людей немає коштів. Річ у тім, що в Білорусі цю компенсацію отримали 300 осіб, а в Україні заявників - понад 5 000. Тому фонди Німеччини не в змозі задовольнити всі заяви з України.

Йшлося також і про неправдиву інформацію, яку надають деякі регіональні фонди ромам, щодо виплати компенсації. С.Косяк запевнив, що проконтролює всю цю інформацію.

На зустрічі зайшла мова і про п.Конденка, який представляє громадську спілку "Дніпро-Подільськ роми", зокрема про його виступ на 5 каналі, де він назвався президентом Конгресу і надав неправдиву, образливу інформацію про фонди, що співпрацюють із ромами. Під час цього виступу було заявлено, що Фонди (МОМ, ERRС, "Взаєморозуміння та примирення") "несуть геноцид проти ромів". На це п. С. Косяк відповів, що "ця людина божевільна і що божевільними мають займатися медичні заклади, а не фонди".

Юрій Євтешин,
Львів-Київ

Рід Вані де Жуа Кохановського походить із ромів Балтослов'янської групи. Його предки брали участь у Грюнвальдській битві у 1410 році, коли польсько-литовське військо (куди входили російські смоленські та українські полки) розгромило лицарів-німців Тевтонського ордену. На той час рід Жиленків (Гленків-Gila) покинув європейську частину Греції і під тиском турецьких військ прикочував до місцевості Курзем, яка розміщена в Західній Латвії. Проте, своєю етнічною батьківщиною рід Жиленків вважав індо-арійську частину Індії - Каравас.

Після розгрому Тевтонського ордену рід Жиленків отримав від польсько-литовських королів привілеї на право вести традиційний спосіб життя. Ці ж привілеї були підтвержені й Стефаном Баторі у 16 ст. Враховуючи, що роми були чудесними ковалями, знавцями і лікарями коней, з покоління в покоління чоловіки в роду Жиленків були військовими: спочатку рядовими, а пізніше офіцерами польської та російської армії.

Батько Яна Кохановського під час Другої світової війни був командантом в армії союзників, його дядько - генерал Фрунзе - загинув під Сталінградом. Син на сьогодні служить офіцером 701 бази Повітряної армії Франції, розміщеної в Салон-де-Прованс.

Мама - Олександра Петрова, латвійська ромка, походила з роду, що мав назву "халадлко". У перекладі зі санскриту "chaslak" - означає "меч", підтверджуючи відношення роду до славних ко-

Vanja de Gila - Jan Kochanowski

MÓWMY PO ROMSKU

Historia, kultura i język narodu romskiego

валів, які займалися виготовленням зброї.

У 1938 році Ян (Ваня) поступав в етнічний Агелонський військовий коледж. Коли радянські війська у 1940 році окупували Латвію - втік до м.Рижіце. Наступного року повертається в м.Ригу, де завершує навчання у французькому лицей.

У 1942 році всіх ромів Латвії з міст Вільно та Лудза було зібрано у гетто і відправлено до концтабору Саласпіс, де Ваня вперше побачив, як димлять труби крематорію.

Але, враховуючи те, що свого часу Кохановський закінчив військовий коледж, знав німецьку, французьку, російську, латиську мови, йому, рому, було запропоновано службу в німецькій армії. Від цього Ваня відмовився. "Обробка" продовжувалася кілька місяців. Навіть більше. Він був настільки сміливим, що вступав у дискусію з німецьким офіцером про значення поетів Гейне, Гете, які були заборонені фашистською пропагандою.

З наступом Радянської армії полонених з концтаборів почали відправляти у німецький тил. Так

Нещодавно бібліотека товариства "Романія Яг" поповнилася унікальним виданням "Mówmy po romsku" з позначкою "Історія, культура та мова народу ромського". Її автор - Ян Кохановський, знайний у світі ромолог та діяч ромського руху, відомий ще як Ваня де Жуа Кохановський.

Книга видана у Польщі у 2003 році, польською та ромською мовами.

Ця новинка світової ромології вміщує матеріали з історії, культури, мови ромів, які автор зібрав під час своїх поїздок у Індію.

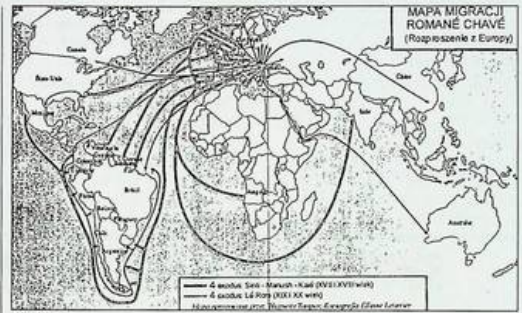
Книга вводить у науковий обіг нові дані, зібрані безпосередньо на прабатьківщині ромів. Так, тут уперше виводяться і ромського загалу синти та раджути, які є дві самостійні етнічні групи, що протягом тисячоліть зберігали свої самобутні риси.

Також, вивчаючи ромів Індії, автор досліджує мовні особливості окремих районів цієї країни - Раджастану, Гараяна, Уттар-Прадеш, Пенджабі та Романе Чаве.

У книзі подаються численні карти, порівняльні таблиці ромських мов, короткий розмовник, гінді-ромсько-польський та польсько-ромський словники, бібліографія Яна Кохановського тощо.

Дуже цікавим є авторський переклад основних християнських молитв - "Отче наш", "Аве Марія" та "Глорія" - ромською мовою.

Пропонуємо вам основні факти біографії Яна Кохановського, які він свого часу надав редактору нашої газети під час зустрічі в Празі на V Всесвітньому ромському конгресі. Додамо лише, про внесок доктора Яна Кохановського у розвиток ромської культури та ромської мови важко переоцінити.

зонанс. Автор запропонував включити вивчення ромської мови до інтердисциплінарних наук, а не вивчати її тільки на основі архівних даних. Ромська мова змінюється і розвивається, так само, як і будь-яка інша. Крім того, Кохановський зробив висновки, що роми належать до одного з численних народів Індії, а точніше до роду Раджурут.

Урядом Індії, її науковцями Кохановському були надані широкі можливості щодо вивчення культури й мови ромів. У 1990 році результати досліджень були резюмовані в книзі "Міграція

арійців та індо-арійців", опублікованій за підтримки ЮНЕСКО.

У Франції вчений створив відому організацію "Romano Jehpire France" і довгий час був представником Франції в Міжнародній Ромській Унії.

У 1984 році в Тулузькому університеті Ян Кохановський отримав звання доктора наук за роботу, в якій на основі лінгвістичних даних, фізичної антропології, історичних й етносоціальних характеристик підтверджує їхнє походження ромів.

Євгенія Навроцька

ШЭРО 12

ГРЕКУЯ КАМЭН ТЭ ДЫХХЭ ИСУСО

20. Машкар манушэн, савэ авиле пэ сырботори тэ мангэ-пэ Дэвлэсти, сле і грекуя.

21. Вонэ поджиле Филипо-стэ, саво сля кодэлэстар фор-ростар, Вифаніятар, со ачел дэ Галилея, тай пхэнэнас: "Pae! Амэ камах тэ дыххэ Исусо!"

22. Филипо джиля тай пхэн-да пала кода Андриести, тай вонэ джиле дуджинэ і пхэн-да пала кода Исусости.

23. Исусо пхэнэнас лэнди: "Авила вряма, кала барэла патывага Чаво Манушикано.

24. И чачимага чачимо Мэ пхэнэв тумэнди: коли марнэх-кэро ворзо, саво тэлэдэл дэ пхув, на мэрэла. Тунчи ачела-пэ еджино, нэ коли мэрэла, тунчи анэла бут баримахкоро.

25. Кодэва, ко камэл пэхкоро джовимо, кодэва хацарэ-

Ионастар

ла лэ, нэ ко на покаэмэла пэхкоро джовимо дэ кадья люм-ля, кодэва фирисарэла лэ важ вечно джовимо.

26. Муро бутярно, пала Ман джяла, тай тав Мэ, котэ і бутярно Муро авэла; тай ко важ Манн тирэл буті, кодэлэ ашарэла Дад Муро.

Исусо пхэнэла пала Пэхкоро мэримо

27. Пхаро ачиля кана Мэнди тэ ило, и со Мэ тэ пхэнэв? Фирисар Манн, Дадэ, кадэла

вряматар, нэ пэ кадья вряма Мэ авилем.

28. Дадэ, вадзэ патив Тирэ лавэсти!" И упралимастар роздыняпэ гласо: "Вадэва тай Инте барювава патывага!"

29. Мануша, савэ котэ ачиле тай шунэнас кода, пхэнэнас: "Када грома малавада". Авэр мануша пхэнэс: "Када ангело дэдуманя Лэга".

30. Исусо пэ кадэла лава пхэнэнас лэнди: "Кадэва гласо на важ Манн, нэ важ тумэн.

31. Акана сындо кала люм-ляти, акана хулай кала люм-лякоро авэла вытрадэно катарэ.

32. Нэ кала Мэ авава вадэно пхувятвэр, тунчи свавэрэн прылава Пэстэ".

33. Калэ лавэнцар Вов дыня тэ полэ савя мэримага Вов мэрэла.

34. Мануша пхэнэнас Лэсти: "Амэ шундэ упхэнимастар, со Христосо джювэл вечно; сар тунчи Ту пхэнэс, со Чаво Манушикано авэла вахдэно;

Ко Кадэва Чаво Манушикано?"

35. Тунчи Исусо пхэнэв лэнди: "Инте набут вряма душлимо авэла тумэнцар; пхирэн, докы исин душлимо, соб калімо тэ на облэз тумэн.

36. Нэ докы душлимо тумэнцар, патян дэ душлимо тай тумэ авэна савэ душлимакхэрэ".

Переклад
Миколи Бурлуцького
та Олени Марчук

Свэнто Бахтало Лав

"- О, яки й ти хоч цього дня пізнало, що потрібне для миру тобі! - сказав Він. - Та тепер від очей твоїх сховане це. Бо придуть до тебе ті дні, і твої вороги тебе валом оточать, і обляжуть тебе, і стиснуть тебе звідусюди... І зрівняють з землею тебе, і поб'ють твої діти в тобі, і не позоставляють у тобі каменя на камені, бо не зрозуміло ти часу відвідин твоїх".

Олександр Мень, "Син людський", Львів, Монастир монахів студійського уставу, видавничий відділ "Свнадо", 1994, ст.132

Ігумен Зосіма: "Вдалося примирити дві релігійні громади"

Ігумен Зосіма: "Кердас лачіне анде дуй релігійне громади"

- Отче Зосімо, чи давно ви ведеде службу у Покровській церкві с.Мирча?

- Ні, недавно. Працюю всього два роки. Річ у тім, що до цього часу службу вів православний священник. Він перейшов на бік греко-католицької громади. Почався конфлікт з православною громадою за приміщення церкви. Тоді православні парафіяни звернулися до преосвященнішого Агапіта - єпископа Мукачівського та Ужгородського з проханням допомогти врегулювати конфлікт. Агапіт скерував мене у село Мирча для примирення двох громад. До цього я працював у с.Вільхівка Іршавського району.

Коли перебував у цьому селі, моїм завданням було через свої проповіді переконувати парафіян прихильно ставитися до православної віри і побудувати церкву в с.Вільхівка, куди входитиме і ромська громада. Для будівництва церкви роми надали посилєну допомогу. Вони збирали гроші, закупавали будівельні матеріали й брали активну участь у будівництві цього обєкта. У но-

■ Світлої жовтневої днини, напередодні релігійного свята Покров Пресвятої Богородиці у редакцію газети "Романі Я" завітав 30-річний ігумен Іван Миколайович Попович (церковне ім'я Зосіма), який веде Службу Божу в селі Мирча Великоберезнянського району Закарпатської області. Церква, в якій служить отче Зосіма, збудована ще у 1829 році й носить ім'я Покров Божої Матері. Зі священником відбулася щира і приємна розмова.

возбудованій церкві у с.Вільхівка я вів Службу Божу 7 років. Ось уже два роки таку ж роботу веду у с.Мирча Великоберезнянського району. Завдяки допомозі Бога і моїм старанням удалося примирити греко-католицьку і православну громади, які почали конфліктувати між собою. Я старався пропагувати боже слово так, щоб люди перестали конфліктувати між собою. І це мені вдалося. Нині всі жителі села різних національностей і конфесій моляться в одній Покровській церкві села Мирча, де проводжу Службу Божу церковно-слов'янською мовою для православних. Конфлікт вичерпався.

Усі церковні треби: хрестини, вінчання, похорони тощо про-

водяться за православними канонами церкви для всіх жителів с.Мирча. Щосуботи вивчаємо Божий закон, історію церкви і проводимо катехизацію Старого і Нового завітів (евангелізацію). Діти також беруть у цьому активну участь. Створено дитячий церковний хор. Така ж робота проводилася і в с.Вільхівка, коли я свого часу там працював. А у селі Велика Копаня Виноградського району Богослужіння і всі церковні треби проводилися лише з ромами.

- Чи відчуваєте ви позитивний результат від своєї діяльності?

- Звичайно. Особливо це помітно в роботі з віруючими ромської громади. Як дорослі, так і діти

не відчувають, що вони не такі, як нероми. Майже всі працюють, мають свої земельні ділянки, займаються вирощуванням ранніх овочів, тримають худобу й торгують на ринках тощо. Їм прищеплена любов до ближнього, тому вони бояться Божої кари: красти, лихословити, образити, обманувати і таке інше. Помітив, що дуже змінився їхній менталітет: допомагають один одному і намагаються не відставати від сучасного життя - віддають дітей у школу, хо-

чуть мати власних спеціалістів. Спрямує до всього цього у селі Мирча церква.

- Іване Миколайовичу, де ви здобули знання й набули мудрості, завдяки яким змогли примирити дві конфліктуючі громади? І взагалі, розкажіть коротко про себе.

- Народився я на Тячівщині, у сім'ї службовців. З 14 років перебував у Свято-Троїцькому чоловічому монастирі, що на Хустщині. Тут отримав середню освіту і був переведений у Івано-Предтечинський монастир у Сбедевля Тячівського району. Звідси отримав направлення на навчання в Одеську духовну семінарію.

З Бедевлянского монастиря мене направили на роботу спочатку у с.Вільхівка, про що я вже згадавав. Наразі живу безпосередньо у с.Мирча і несусь свій чернечий послуг. З допомогою моїх проповідей Господня любов проникла у серця людей, віруючі усіх громад знайшли у собі силу для примирення. У селі панує злагода та Божа любов.

Валентина Ткаченко

НА КНИЖКОВУ ПОЛИЦЮ

ПОЕТИЧНІ СНИ ПОЕТИЧНО СУНО

Цыганская мова

Пам'ять ад цыгану засталася,
"Романс" - кожны зук яе люб,
Гэтай мове бацькоу цыганяты
Навучаюцца з матчыных зуб.

Хай на словы яна небагата,
Захавала пласты дауныны.
Беларускія словы і зукі
У цыганскай гаворцы чутны.

Каб свяціцейм зрабілася свята,
Дзецям даць треба мову бацькоу,
І п'сьмовай цыганскай мова
Мусяць стаць - сладкаму в'якоу.

Переклав Рігор Бородулін

Чаму толькі чорнае цыганам?

Хай сонейка свеціць,
хай дождж як сцяна,
Ды цёпла усё рауно
у душы цыгана.
Хай вытне мароз,
хай ударыць буран,
На неба не крыўдзіцца
хмуры цыган.

Цыган - сын прыроды,
і волю на пах
Ён чує, як конь, як мядзвездь,
або птах.

Ніколы сябе
цыгану не ікада.
Ад Бога і нощ,
і сумень, і вада.
І чорныя думкі
не тойць цыган
На неба за халад,
за град, за туман.

Переклав Володимир Попкович

Нясіе коні

Нясіе мяне, крысьалягія коні,
Ад злості вар'яцкай,

ад чорнай начы,

Ратуїце, ратуїце мяне ад пагоні!

Ад помсты цыганскай,
як мне учыць?!

Ратуїце мяне ад цыганскага шалу!
Дзвучыну з сабою забраць я не змог.
Скрылавела сэрца, душа у запалу -
Вяртаюся я на бацькоускы парог.

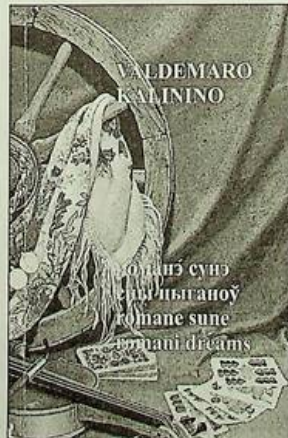
Спагадзіва дзед мой
сівы усмыкнуўся,
Ён ведає звычкі старых цыгану.
Ад гэтай усмешкі мой дух зноу
прачнуўся:
За іначасем вярнуся я увечары зноу.

Переклав Якуб Лопатка

Романі чиб

Ріпірїбе яріпе атгїне романдір,
"Романс" ла ксарна рома і тадже,
Сікльон те ракірїе да чїб дадїендір,
Дакіре уштендір романе чэаворе.

Мек чорорї дая чїб лавєнца
Сароскск пхєнеа, со ісїн те ію,

Пал дава зангїне лова таджїтка,
Лова де ракірїбе романю шудїло.

Соб те джїсїен кучїтна светїтка,
Трей чэаворете те сікльон,
Соб те скєрен романсє чхїлабїтїтко,
Сєк сєкєс фєдїр те тальон.

Соске роменгє фєні кало?

Мек джас брїшїнд,
свєщїн о Кхалоро,
Ромєске сакє не їю тато,
Мек дєс о мразо зораго,
Со не прїрода ром
нікїлї холємя.

Ром прїродакро чэаворо,
Сїр граї, сїр чїрїклї сїр річоро
Гальов, со ром не вєдра
нісквар на холєсоол,
Дєвлєстїр рат, дївєс;
павя і шїкуте да мол
Пє фєлда шїлтїнаса брїшендєла,
Пє болїбе калє їов думї
на лїджєла.

Алє калє лавєнца
пал романдір ракірїєн,
Не, де калє їїла ромєн калєкірїєн,
Епїтєтї калє таджє
- паєтї вса чхїшїєн

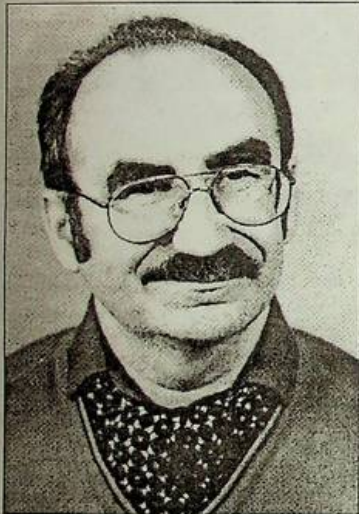
Дє образї калє роман розур'яєн
Бут лєн,
со дїпїє "на-цыганску" те кхєлєн,
Лєнє пхоро, собї рома лєн те полєн,
Рома лєн на кошєна нї конєс,
Сїр Кхам, бїшїндї і Кокорє
Дєвлєс.

Прїстан грая

Прїстан грая, ухтєн булгана,
Лїджан тунєскє нєї бахт,
Іюо мїроо, вєсто їздрана,
Пїрїджївдзїо мє сїр да рат...

Лєдзь вїкосьїомтє
хадїмє романдір,
На вдіпїє лєнтре чхя те лав,
Нашав не грєндє мє калє дукєндїр,
Кє дад, ромалє, рїсьвоав...

Кхєрє бєшїто мрє сїво пав,
"Гаратуно, слаўїтїно ром,
со вїпїє - їов" галїя єкхїтїр,
бїдїтко вїую лєскрє сом.

У Вітебську (Білорусь) нещодавно вийшла нова книга відомого ромського письменника, поета, ромолога Вальдемара Калініна, автора 36 книг, який нині проживає у Лондоні. Про цю цікаву людину наша газета розповіла в попередньому номері у зв'язку з виданням ще однієї його книги "Загадка балтійських цыган. Нариси з історії, культури та соціального розвитку балтійських ромів". Нагадаємо лише таке: два роки тому В.Калінін отримав літературну премію Інституту відкритого суспільства (Будапешт) за переклад псалмів з єврейської мови на ромську. Вальдемар Калінін є також лауреатом Міжнародної премії Хіросіми "За мир і розвиток культури".

Нова книга В.Калініна "Сни ромів" видана в рамках програми "Ромський проект друкованих видань". Це - поезія, яка звучить у збірці чотирма мовами - ромською, білоруською, англійською та польською.

Вступне слово до книги, також перекладене цими мовами, написав білоруський поет Наум Гальпярович, представник Ради Білоруського фонду культури (М.Мінськ). Є тут і передмова самого автора, який, зокрема, зазначає: "У цій книзі вірші я зробив спробу представити ромів такими, якими вони є, щоб люди не помилилися у своєму ставленні до цыган... Сподіваюся, що моя книжка допоможе вам зрозуміти "загадкову" душу моїх співплемінників".

Вітаємо шанованого автора з новою книгою і пропонуємо читачам кілька віршів Вальдемара Калініна білоруською мовою.

**Поради віз Рақи
Драдаріне кааґаґе Рақа**
з 12 по 25 жовтня

Овен - поруч відсутня людина, з якою можна порадитися перед прийняттям важливого рішення, отже, musíte брати відповідальність на себе. 22-24 жовтня краше трохи перепочити. Ваші "жертви" заради родини будуть оцінені, так само близькі люди поставляться і до вас. Здоров'я не турбуватиме.

Телець - гроші самі прямуватимуть до вашої кишені, тільки розкрийте її. Але надані вами обіцянки бажано виконати, інакше можна втратити корисні стосунки. Починайте готуватися до зими, особливо це стосується вашої оселі. Коханця зігрє вам душою, а публічні виступи вгамують ваші амбіції. Пенячка - ваше слабке місце у жовтні.

Близнята - прибуток принесуть торговельні справи, проте бажано якусь копійчину відкласти на світелі майбутнє. Відливимі будуть і купівлі-продаж транспорту, а от майнові питання краше не вирішувати. Якщо ви освідчитесь у коханні - взажайте, що ввіймали золоту рибку. Господарські справи, які ви довго відкладали, заспокоять вас, а це більше - вашу родину.

Рак - робити кілька справ разом та розпочинати нові - це ваше реальне становище у жовтні. Тримайте себе в руках, щоб не зійти з дистанції. Що б ви не зробили, можете залишитися винуватими.

Та вдячних вам людей все-таки дуже багато, пам'ятайте про це! Чим більше ви будете рухатися, тим крашим буде обмін речовини, і як наслідок - ваш настрій!

Лев - ваше нове коханця - це добре забудьте старе. Але почуття пристрасті вам наразі дуже потрібне. Матеріальні справи досить заплутані, та гаманець не буде порожнім. Присутність на святі підніме вам настрій. Нові знайомства переростуть у партнерство, якщо ви будете обережні у спілкуванні. Родина буде поруч із вами, а ви - "цар звірів" - відповідальні за все.

Діва - вам "світить" прибуток від торгівлі й витрати на майно. Стосунки з родичами зміняться на краше. Всі хвороби виликуються дуже швидко, хіба що залишиться "вірус коханця". Намагайтеся прислухатися до інших людей, навчаться гармонійно поєднувати їхні бажання з власними. Почуйте добрі слова про молодших родичів, а може, й про себе!

Терези - на вас чекають зустрічі й метушня, але люди навколо виключно добрі та чуйні. Гордість за власну родину та стабілізація матеріального становища вітшають вас. А от щодо ділових партнерів - доведеться вислухати від них багато дорядків, бажано зробити висновки. Подорож може бути відкладена з незалежних від вас причин. Особисті стосунки спокійні та надійні.

Скорпіон - непогані взаємовідносини з колегами, ваша власна чесність та особливе ставлення до довірливої справи - запорука спокійно та надія на майбутнє гроші. Але чи варто брати на себе зайву відповідальність? Господарські справи - наразі найважливіше, бо морози вже не за горами. Вдавайтеся добре - небажано застуджувати органи дихання.

Стрілець - надія на майбутнє, сьогоднішні досягнення, впевненість у собі - хіба цього не досить, щоб бути задоволеними? Родина чекає вашої підтримки. Дехто з друзів навіть вважає вас за приклад у всьому. Але далі ще є сенс навчатися, тому що це дасть можливість піднятися вгору. Може турбувати підшлункової залоза, слідкуйте за харчуванням.

Козеріг - бажано скорше вирішити старі проблеми, оскільки вже з'являються нові. "Дірки" у бюджеті будуть закривати майбутніми коштами, все вийде дуже добре! Робіть свою справу, і ви отримаєте гарний результат. Родина незабаром зустріне разом, проте не турбуйте близьких людей власними сумнівами. Спина - слабке місце, не навантажуйте її.

Водолей - у вас є безліч можливостей заробити гроші, та на все може не вистачити часу. Вибирайте так, щоб можна було навчатися та реалізувати свої таланти. Категорично не вживайте ніякого допінгу - цигарки, спиртні напої і такє ише, бо можливе тяжке отруєння та шкода всьому вашому здоров'ю! А от коханця замінить найсильніші ліси. Гроші навколо вас, збирайте!

Риби - досить складний період у вашому житті, хоча підтримка друзів та родини буде обов'язково. Нинішні великі витрати принесуть згодом прибуток, та наразі вам потрібне надійне партнерство. Заплутана справа не вирішиться найближчим часом, проте допомогу отримаєте від тих, від кого не чекали. Приватне життя стабільне, та вам доведеться поступитися деякими бажаннями.

Діти, народжені у цей період, - творчі, дипломатичні, вміють заробляти та підтримувати дружні стосунки з усіма. Дівчата - добрі ворожки, хлопчики мають виняткові творчі здібності.

РОМАНІ Я

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Регістраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002р.
Газета виходить за підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Суспільства (М.Будалешт)
Шеф-редактор **Аладар АДАМ**
Редактор **Євгенія НАВРОЦЬКА**
Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.
Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романі Я".
АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 88000, м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18, телефон: (03122) 61-39-56.
E-mail: ru@mail.uzhgorod.ua
http://www.romaniya.gov.ua
Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13.
Умовн. друк арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. №4340

НА ДОПОМОГУ РОМСЬКИМ НЕДІЛЬНИМ ШКОЛАМ

Анатолій Григорук

**ХОЧЕШ БУТИ ЩАСЛИВИМ,
НЕ БУДЬ ЛІНИВИМ**

Загадала бабуся, щоб Дениско перебрив дві склянки гречаних круп на кашу: там же і насінники бур'яну трапляються, і "колінець" від стебел, і навіть манюні грудочки землі. А від усього того хіба може бути каша смачна!

Сів Дениско за стіл, чисті крупинки відгортає по ліву руку, а весь непотріб - по праву. Тільки робота ця загіяна і вимагає великого терпцю та уваги, а на Дениска швидко лінки напали. От він і перебрив крупки абияк.

Бабуня ж певна, що Дениско попрацював на совість, висипала крупки в окріп.

Зварилася каша. Сіли вечеряти. Коли це Дениско як підскокоче:

- Ой! Що ви мені підсунули! - і виплюнув на край тарілки камінчика.
- Всі повернули до нього голови, а бабуня відклала набік ложку з докором сказала:
- Це дякую тому хлопчаківі, що крупки перебрив. Все йому, бач, лінчків.
- Е, лінчівому й нитку перервати важко, - підтанув тато.
- Щира правда, - не втримавшись, докинув і своє слово дідусь. - Лінчівий видачи спить, лежачи робить.
- Ледачому завше ніколи, - посміхнулася мама.
- Вранці росяно, в обід душно, а ввечері комарі кусають.
- Знаю, знаю, - винувато закліпав Дениско. - Хочеш бути щасливим, не будь лінчівим...

**КАМЕС ТЕ АВЕС БАХТАЛО,
НА АВАВ ЛУШТАВНО**

Пгенел е пгурі мамі, ле Денисоске те кідел дуй кувча гречано крупа пре каша: кготе анде крупа бут жодів ай бур'яно, ай тробуй те жужарес ла, ке шай ві пгув андре. Ай анда кодо е каша авла ізівно!

Бешел о Денис про скамін, ай жужарел е увже крупинки по стунго васт, ай о кавер со чи тробуй шудел про чачо васт. Фері кади бутві лел лестар бут врама ай сама, ай про Денисо авілас о луштавіпе. Ай вов лас те пре кідел акар сар.

- Е пгурі мамі бійзі лес, со о Денис керла бутві патівалес, ай шутас е крупа анде зумін.
- Кірадас (тадя) е каша. Бешле те хан. Кана о Денисо лас те зумавел холяте опре хуклас.
- Ой! Со туме ман диняні!
- чунґардас аврі анда муй е каша.

- Саворе болде ке лесте е шейра, ай е пгурі мамі шутас ріґате е рой ай холяса пгенел:
- Кадо наїс (палкерас) туке чґавора, сар ту е крупи преідан. Кадо са леско, луштавіпе.
- Е, луштавнеске ві о тгав пґарес те чинес, - пгенел о дад.
- Баро чачіпе, - холяса пгендас о пгуро папо. - О луштавно пгугтерде яґгенца совел, пашліндос бутві керел.
- Луштавнеске шоґа най врама, асаяс е мама.
- Детеґара шил, пала мізмери пґабаріпе, ай пре рятяте е цінцара хан.
- Джанав, джанав, - дошалес пгенел о Денис.
- Камес те авес бахтало, на ав луштавно...

Переклад Аладара Адама

РОМАНЕ ХАВЕНАТА

СУП ІЗ БАКЛАЖАНИ

Порізати підсмажені на маслі 2 баклажани, протерти їх через сито або розтерти в місці, додати до бульйону, посолити і посипати цукром. Варити на повільному вогні! Розчинити 1 ч. ложку мучи з 1 склянкою сметани, влити в бульйон і довести до кипіння. Заправити суп жовтком, розчиненим з 1 ст. ложкою холодного бульйону. Перед подачею на стіл додати густо зварений і промитий холодною водою рис.

ЗУМІ АНАДА БАКЛАЖАНИ

Чинґрес пейке пре олія 2 баклажани, рандавес лен пріґе е сіта вай розмакґес анде чаро, шорес анде зумі, лондґрес ай шорес анде цукоро. Кіравес пре ловкі яґ. Шувє: андре розмакґло 1 ч.рої аро, 1 глажаки кувчи су-тина, шорес анде зумі ай мішто те кірол. Шорес анде зумі 1 ґалбено анро, розмакґло анде 1 бари рой шудра зумаса. Кана шувєс пре месалса додєс густо кірадї тґодї (мордї) шудре пасса кірасха.

ІГРИ З ПРИСЛІВ'ЯМИ І ПРИКАЗКАМИ

Пропонуємо читачам подумати, яка з цих приказок зайва

- Язик один, а вух двоє - тому кажи раз, а слухай двічі
- Е чїб єґґ, ай кана дуй - анда кодо пген іоквар, ай шун дувар.
- Якщо слово - золото, мовчанка - перлина.
- Сар о лав (ворба) - сомнакай, о пґандадо муй сар е перла.
- Від язикатого тїай, позичивши ще пару ніґ.
- Ле чїґбалестар наш, унґулусар інке єґґ пара ліндре.
- Коли друг просить, тоді завтра немає.
- Кана о амал манґел, атунчи теґара най.

(евґґес - еґґаваяґ)

ПґЕРАСА

Мішку телефонує своєму приятелю:
- Слухай, який нині день?
- П'ятниця, а що?
- Так, виходить, завтра у мене день народження?
- Виходить... А ти що, забув?
- Та ні... Ось учора купив вісім пляшок вина...
- Добре!
- А сьогодні проснувся - їх уже дванадцять.
- Це ще краше!
- Ти мене вива... Може, я чогось не розумію, але вони всі порожні...

О Мішку телефоно керел пексере амалеске:
- Шун, саво двєс ададївє?
- Парашутї, ай со?
- Каде, авел аврі, теґара (тайса) ке манде мїро дувєс

- кай араґаґдльом?
 - Каде... Ай ту со бістердяґ?
 - Ай на!.. Аратї кіндем охто глажи моля...
 - Мішто!
 - Ай ададївє ушїлем - ай вон аба бїш.
 - Кадо зоралєс мішто!
 - Ту ман іртїсар (пребачїн)... Шай, ме вєресо чи гатярав, ай вон са чувчє...
- ♦ ♦ ♦ ♦
- Чому ти відвідєш помїнки і ніколи не ходїш на весїля?
 - Все дуже просто. На помїнках ніхто не питає: "А коли твоя черґа?"
- ♦ ♦ ♦ ♦
- Состар ту дґас пре помана ай шоґа (ніґда) чи дґас пре абава?
 - Са кадо канчї. Пре помана конїк чи пґучел: "Ай кана тїро шоро (черґа)?"

